

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci rozhodl samosoudkyní
JUDr. Martinou Rýznarovou ve věci

žalobkyně: D. Š.
bytem X

proti
žalované: Česká správa sociálního zabezpečení
sídlem Křížová 25, 225 08 Praha 5

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 8. 4. 2024, č. j. X, ve věci vrácení přeplatku na
starobním důchodu

takto:

- I. Rozhodnutí žalované ze dne 8. 4. 2024, č. j. X, se **ruší** a věc se **vrací** žalované k dalšímu řízení.
- II. Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

1. Spor byl o vrácení přeplatku na starobním důchodu. Žalobkyně byla na základě rozhodnutí obecního úřadu z 31. 10. 2023 zvláštní příjemkyní důchodu (manžel byl hospitalizován). Šlo o vrácení důchodu za období tří měsíců (od 2. 10. 2023 do 1. 1. 2024). Příjemce důchodu (manžel žalobkyně) zesnul v tomto období (dne 23. 11. 2023). Žalobkyně převzala 6. 12. 2023 tři splátky starobního důchodu, z nichž část byla vyplacena za dobu po úmrtí manžela.
2. **Žalobkyně v žalobě** namítala nepřezkoumatelnost a nezákonnost napadeného rozhodnutí. Žalobkyně nemá povinnost vrátit část důchodu za období, kdy její manžel ještě žil a měl na důchod nárok. Žalovaná se nijak nevypořádala s tím, že žalobkyně byla manželkou žalobce a měla na vyplacení důchodu nárok podle § 63 odst. 1 a 2 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění účinném ke dni vydání napadeného rozhodnutí (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“).

3. **Žalovaná v rozhodnutí z 18. 1. 2024** stanovila povinnost žalobkyně vrátit přeplatek na vyplaceném starobním důchodu manžela za období od 2. 10. 2023 do 1. 1. 2024 ve výši 57 672 Kč podle § 118a zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění účinném ke dni vydání rozhodnutí (dále jen „zákon č. 582/1991 Sb.“), protože důchod byl vyplacen ve vyšší částce, než náležel, a žalobkyně musela z okolností předpokládat, že nárok manžela na důchod jeho úmrtím zanikl.
4. **Žalovaná v napadeném rozhodnutí** o námitkách dodala, že nárok manžela žalobkyně na starobní důchod po jeho úmrtí zanikl a žalobkyně nebyla oprávněna převzít doplatek ani za období, za které mu doplatek důchodu ještě náležel. Postup žalobkyně byl v rozporu s § 63 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění, protože nárok na důchod postupně nabyly po zemřelém manželovi jeho manželka a děti.
5. Současně bylo přijetí doplatku důchodu v rozporu s § 118 odst. 4 zákona č. 582/1991 Sb., protože žalobkyně již nemohla použít důchod ve prospěch žalobce. Převzetí doplatku důchodu a jeho použití na úhradu pohledávek, které za zemřelého manžela platila žalobkyně, nelze považovat za nakládání v souladu s § 118 odst. 4 zákona č. 582/1991 Sb. a je třeba tuto situaci řešit jinak než tím, že si žalobkyně doplatek důchodu ponechá a převezme za zemřelého. Postačuje nedbalostní zavinění žalobkyně.
6. Zákon č. 582/1991 Sb. neumožňuje vyvinění žalobkyně, a to ani z důvodu, že žalovaná splátky důchodu poukázala omylem. Žalobkyně musela předpokládat, že není oprávněna doplatek důchodu přijmout a měla ho vrátit.
7. **Žalovaná ve vyjádření k žalobě** nad rámec napadeného rozhodnutí uvedla, že zvláštní příjemce dávky je povinen dávku použít pouze ve prospěch oprávněného a je povinen důchod vyúčtovat na žádost oprávněného nebo obecního úřadu. Rozhodování o důchodu je v kompetenci oprávněného. Zvláštní příjemce důchodu po úmrtí oprávněného už nemá komu tuto dávku předat a nemůže ani jednat podle pokynů oprávněného.
8. Rozhodnutí Obecního úřadu L. o ustanovení žalobkyně zvláštním příjemcem důchodu nabylo právní moci 1. 11. 2023. Proto žalovaná nahlížela na žalobkyni jako na zvláštního příjemce důchodu, a ne jako na manželku žalobce. Po úmrtí manžela nebyla žalobkyně oprávněna důchod převzít, a to ani pokud by se jednalo o doplatek za období, za které mu důchod ještě náležel. Doplatek důchodu náležel právním nástupcům zesnulého.
9. Krajský soud **přezkoumal** napadené rozhodnutí podle § 65 a násl. zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále „s. ř. s.“), v mezích žalobních bodů a při přezkoumání rozhodnutí soud vycházel ze skutkového a právního stavu, který tu byl v době rozhodování žalované (§ 75 odst. 1 s. ř. s.).
10. Soud dospěl k závěru, že žaloba je **důvodná**.
11. Soud shledal, že napadené rozhodnutí je nepřezkoumatelné a žalovaná nezjistila skutkový stav tak, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti.
12. Proto, aby žalovaná v posuzovaném případě zjistila skutkový stav v souladu s § 3 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, bylo třeba zjistit zánik rozhodnutí o ustanovení zvláštního příjemce, případnou existenci a obsah vyúčtování vyplaceného důchodu, a dále splatnost důchodu, aby žalovaná mohla rozlišit za období asi tří měsíců, kdy zanikl nárok manžela žalobkyně na důchod a kdy zanikl nárok manžela žalobkyně na výplatu důchodu.
13. Rozhodnutí žalované z 18. 1. 2024 o povinnosti žalobkyně vrátit přeplatek a rozhodnutí

žalované z 8. 4. 2024 o námitkách tvoří jeden celek (dále jen „napadené rozhodnutí“).

14. Žalovaná se v napadeném rozhodnutí nezabývala zánikem rozhodnutí o ustanovení zvláštního příjemce důchodu, ani vyúčtováním vyplaceného důchodu. Ani správní spis neobsahuje žádné podklady rozhodnutí, které by se týkaly zániku citovaného rozhodnutí a vyúčtování.
15. Podle § 118 odst. 5 písm. a) zákona č. 582/1991 Sb. „obecní úřad rozhodnutí o ustanovení zvláštního příjemce zruší, pokud odpadly důvody, pro které byl zvláštní příjemce ustanoven“.
16. Podle § 118 odst. 4 věty třetí zákona č. 582/1991 Sb. „zvláštní příjemce je povinen na žádost oprávněného nebo obecního úřadu, který jej ustanovil, podat písemné vyúčtování dávky, která mu byla vyplácena, a to do 1 měsíce.“
17. Podle § 118 odst. 4 věty první a druhé zákona č. 582/1991 Sb. zvláštní příjemce je povinen „dávku použít pouze ve prospěch oprávněného a osob, které je oprávněný povinen vyživovat. Zvláštní příjemce ustanovený oprávněnému, který nemůže výplatu přijímat, používá dávku podle pokynů oprávněného.“
18. Žalovaná ve správním řízení podle napadeného rozhodnutí a správního spisu vůbec nezjišťovala použití vyplaceného důchodu, případné pokyny manžela žalobkyně před jeho úmrtím, existenci a obsah vyúčtování vyplaceného důchodu ani zrušení rozhodnutí o ustanovení zvláštního příjemce důchodu, případně právní účinky úmrtí manžela žalobkyně na zánik tohoto rozhodnutí (pokud obecní úřad rozhodnutí nezrušil).
19. Další právně významnou skutečností v posuzované věci je splatnost starobního důchodu. Je nesporné, že nárok na důchod smrtí zaniká, jde o dávku vázanou na osobu. Je třeba odlišit nárok na důchod a nárok na výplatu důchodu a ten se odvíjí od splatnosti důchodu. Splatnost důchodu určuje žalovaná určením konkrétního dne v měsíci v souladu s 116 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb., podle kterého „dávky důchodového pojištění se vyplácejí dopředu v pravidelných měsíčních lhůtách určených plátcem dávky, nestanoví-li se dále jinak“. Žalobkyně přijala splátky důchodu za období, kdy její manžel žil, a současně za období, kdy již nežil. Proto je třeba odpovědět na otázky, kdy v tomto období zanikl nárok na důchod a kdy zanikl nárok na jednotlivé výplaty důchodu (srov. např. rozsudky NSS č. j. 4 Ads 163/2009-70, č. j. 4 Ads 61/2013-23 a č. j. 5 Ads 28/2016-16, nebo rozsudek Krajského soudu v Brně č. j. 22 Ad 1/2014-24).
20. Z napadeného rozhodnutí rovněž nevyplývá, jestli žalobkyně splnila svou oznamovací povinnost podle § 50 odst. 1 zákona č. 582/1991 Sb. a oznámila žalované úmrtí manžela.
21. Teprve v návaznosti na shora uvedená skutková zjištění lze učinit jednoznačné skutkové závěry, které by případně mohly vést ke vzniku odpovědnosti žalobkyně za přeplatek důchodu (srov. rozsudky NSS č. j. 5 Ads 28/2016-16, podle kterého je žalovaná mj. povinna zjistit rozhodné okolnosti věci, které svědčí ve prospěch i neprospěch žalobkyně dle § 88 odst. 8 zákona č. 582/1991 Sb. a § 50 odst. 3 správního řádu). Žalobkyně je povinna žalované poskytnout součinnost a sdělit jí skutečnosti potřebné ke zjištění skutkového stavu (§ 50 odst. 1 správního řádu).
22. Zákodárce výslovně nestanovil, že zvláštní příjemce důchodu není oprávněn přijmout po úmrtí příjemce důchodu již žádnou výplatu důchodu. Tento právní závěr žalované by znamenal, že § 118 odst. 4 zákona č. 582/1991 Sb. (mj. o vyúčtování, které je povinen podat zvláštní příjemce důchodu) by byl obsoletní, vyprázdněný.

23. Závěrem soud shrnuje, že zjistil nepřezkoumatelnost napadeného rozhodnutí pro nedostatek důvodů a vady řízení, které soud nemohl ve větším rozsahu dokazováním a úvahami doplnit, aby nenahrazoval ve větším rozsahu činnost správních orgánů a nebral žalobkyni instanci pro její obranu. Napadené rozhodnutí neobsahuje zjištění skutkového stavu tak, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti, a v návaznosti na to neobsahuje nosné důvody rozhodnutí. V dalším řízení žalovaná v souladu se zákonem zjistí skutkový stav a v rozhodnutí popíše skutková zjištění, skutkové závěry a z toho vyplývající právní závěry. Soud vrátil věc žalované k dalšímu řízení v souladu s § 78 odst. 4 s. ř. s. Žalovaná znovu ve věci rozhodne, přičemž podle § 78 odst. 5 s. ř. s. bude vycházet z právního názoru soudu, že je třeba dokazování doplnit tak, aby o zjištěném skutkovém stavu nebyly důvodné pochybnosti. Žalovaná zejména zjistí a popíše zánik rozhodnutí o ustanovení zvláštního příjemce, případné užití důchodu ve prospěch zemřelého manžela a vyúčtování důchodu zvláštním příjemcem, zjistí splatnost důchodu, zánik nároku na důchod a jeho výplatu a z toho vyvodí právní závěry.
24. Soud v souladu s § 60 odst. 1 a 2 s. ř. s. nepřiznal žádnému z účastníků právo na náhradu nákladů řízení, neboť žalobkyně žádné nepožadovala a žalované toto právo nepřisluší.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku **lze** podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů od jeho doručení k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně.

Olomouc 28. dubna 2025

Martina Rýznarová v. r.
samosoudkyně